

Lyssna till rörelserna?

I "enfrågerörelser" som Greenpeace eller Familjekampanjen ligger på kort sikt ett hot mot traditionella rörelser och partier. Men på sikt kan enfrågerörelserna i stället bli broar till partierna och bidra att vitalisera dessa, hävdar Jan Helleday i detta inlägg.

I en DN-ledare nyligen diskuterades de svårigheter partierna, möjligen undantaget moderaterna, har att värva nya och yngre medlemmar. Ungdomsförbundens medlemsförluster kontrasterades mot framgångarna för "enfrågerörelser" som "SOS Rasism", "Greenpeace" och "Svenska freds- och skiljedomsföreningen". För liberal-konservativ opinionsbildning borde "enfrågerörelser" både kunna minska beroendet av mediaoligopolet och nå grupper av socialdemokratiska väljare, som fortfarande är låsta av en konstlad och vacklande klassidentifikation.

FNL-rörelsen och "The New Right"

I sin jubileumsskrift till 10-årsdagen, 1975, gratulerade "De förenade FNL-grupperna" sig till den "utveckling till en ny folkrörelse, som väckt en hel generation till internationalistiskt tänkande, samlat tiotusentals människor i solidaritetsaktioner och fått den svenska regeringen att svänga". Även om texten idag framstår som väl panegyrisk, så är den knappast osann. Tvärtom speglar den väl en framgångsrik "enfrågerörelse"s möjlighet att vinna vänner och inflytande.

Enfrågerörelserna är inte någon ny företeelse i svensk politik, däremot möjligen det litet otypliga ordet, och uppmärksamheten. Intressantast ur politisk-organisatorisk synvinkel är kanske de framgångar den amerikanska nya högern, "The New Right", haft med de direktbrevs- och finansieringstekniker, som främst Richard Viguerie utvecklade under 60- och 70-talen. Baserade på centrala dataregister över sympatisörer i någon fråga med konservativa förtecken,

Jan Helleday är civilekonom och läkare. Han är verksam vid psykiatriska kliniken på Huddinge sjukhus i Stockholm.

skapades organisatoriska och ekonomiska möjligheter för snabb och effektiv opinionsbildning.

Men främst är det väl ändå miljö- och antikärnkraftsrörelserna i Europa som kommit att bära upp begreppet och intresset.

Svenska enfrågerörelser

Litet beroende på var man vill sätta gränserna mot intressegrupper, folkrörelser och utlöpare till partier, samfund, fack och kommun, så har Sverige flera goda exempel på framgångsrika enfrågerörelser; nykterhetsrörelsen, som behåller sitt, om än litet krampaktiga, grepp, kanske mindre genom medlemsentusiasm än sina väletablerade politiska representanter, FNL-rörelsens effektiva opinionsbildning, rekrytering och kaderskolning under det sena 60-talet, anti-kärnkraftskampanjens och "4 Oktober"-rörelsens snabbt mobiliserade aktivister och manifestationer.

Och i kommunistisk strategi har ju sedan lång tid föregivet partipolitiskt obundna "frontorganisationer" av enfrågetyp som t ex "Världsfredsrådet" och "Kampanjen mot atomvapen", använts för att öka den politiska respektabiliteten, men också för att locka ideologiskt mer oskyldiga in på en väg som ofta burit till moderpartiet.

Enfrågerörelsernas mål och medel

Avgränsningen av enfrågerörelser gentemot intresseorganisationer eller snart sagt varje opinionsbildande kampanj, är inte så alldeles självklar, men det kanske praktiskt betyder mindre.

Mest fruktbart förefaller det vara att utgå från dessa, må vara litet godtyckliga krav: —1. Rörelsen bör uppfattas som politiskt obunden, och oavhängig etablerade intresseorganisationer. —2. Syftet skall vara begränsat till en politisk, religiös eller moralisk fråga, princip eller konflikt. Ofta och helst kan denna sammanfattas kort och slagordsmässigt: —"Sovjet ut ur Afganistan!", "Stoppa löntagarfonderna!", "Rör inte min kompis!", "Förbjud pornografin!". Här kanske reflektionen kan göras att Miljöpartiet, som ju ibland verkar betraktas som en enfrågerörelse, har ett så pass omfattande politiskt program att enfråge-etiketten är diskutabel. "Miljön" från "Miljöpartiet" verkar inte stort mer begränsande eller specificerad än, låt oss säga, "folket" för "Folkpartiet".

Målet för enfrågerörelserna är naturligtvis främst 1. *Opinionsbildning*, som oftast skall leda till eller påverka politiska beslut. I vissa fall tillkommer 2. *Rekrytering*, till ett moderparti eller mer medvetet ideologiska rörelser i bakgrunden, som t ex frontorganisationerna på vänsterkanten. 3. *Egna media*, uppfattas, slutligen, inte sällan som en central uppgift, vid en fientlig eller likgiltig journalistkår. Medlemsbrev och kontakterna mellan likasinnande rörelser tycks för "den nya högern" ha skapat en integritet och motståndskraft som väl balanserat påverkan från kritiska "stora" massmedia.

Rörelserna och partierna

De etablerade partierna har ofta visat sig känsliga för organiserade opinioner med massmedialt stöd. En intresseorganisation med goda journalistrelationer verkar, med de politiska mekanismerna vi

har, kunna få större inflytande än en oorganiserad, tyst majoritet. I den mån massmedia inte dömer en rörelse till tystnad så behövs inte så särskilt stora medlemstal.

Vissa politiska frågor kan troligen också drivas effektivare av partipolitiskt oberoende organisationer.

Jämfört med partierna, förefaller enfrågerörelserna ha betydande fördelar, både beträffande rekrytering, arbetsformer och villkor.

Engagemanget i en enstaka fråga som, låt oss säga, den afghanska motståndskampen, vårdnadsbidrag till barnfamiljer, abortfrågan eller TV/radio-monopolet är oftast mer helhjärtat och reservationslöst, än ett, aldrig så djupt känt, som skall spridas över försvarspolitik, äldreomsorg och regionala jordbruksstöd, och där slutresultatet oftast bär kompromissens utsudade prägel.

För många, kanske de flesta av oss, har de etablerade partierna blivit ett slags den politiska maktens förvaltningsorgan, och karriärstegar för yrkespolitiker. Politikerföraktet är utbrett.

Enfrågerörelserna däremot är inte komprometterade på samma sätt. De avgränsade och principiella frågeställningarna gör det möjligt att snabbt lära sig ämnet och argumenten. Engagemanget förstärks genom de mindre organisationerna, det ofta klara och konkreta målet, den starkare gemenskap som kan utvecklas, och en kompromisslöshet, vilken inte hindras av den hänsyn till andra väljargrupper som ju ofta präglar partiernas försiktiga förhållningssätt i känsligare frågor.

Praktiska hänsyn

Rekryteringsmässigt skulle vissa enfrågerörelser kunna bli en tillgång för partierna. Ett ställningstagande i en principiell fråga är ofta första steget mot en mer konsekvent ideologisk samhällssyn. Det personliga inflytandet och de kontakter som knyts kan, som i frontorganisationernas fall, leda till andra och större organisationer, om en sådan infrastruktur finns. Samtidigt riskerar man naturligtvis ett utflöde till enfrågerörelser av spirande ungdomspolitiker, lockade av ett rakare och mer kompromisslöst engagemang.

Ett annat tänkbart problem kan bli felrekrytering. Ett ställningstagande i en enskild fråga innebär inte nödvändigtvis lika välanpassade åsikter i andra, och mer karismatiska nyrekryterade, som hamnar i fel parti, kan sannolikt ställa till avsevärd förvirring i ungdomsförbund och lokal-föreningar.

Samtidigt är enfrågerörelserna naturligtvis mycket skörare som organisationer. Ofta saknas den ekonomiska grunden, och organisationen står och faller med ett litet antal besjälade idealister. Tillgång till utrustning, personal och erfarenhet från etablerade organisationer kan vara avgörande för möjligheten att överleva barnsjukdomarna. Man kan undvika de största misstagen och får samtidigt en tåligare organisatorisk struktur. Av avsevärd betydelse var det nog t ex att FNL-rörelsens drivande kraft och senare ordförande, Sköld Peter Matthis, tidigare varit styrelsemedlem i "Kampanjen mot atomvapen" och ordförande i "Svenska Clartéförbundet".

Samtidigt riskerar naturligtvis semi-professionella organisationsfunktionärer att få entusiasmen att svalna.

Journalisterna och rörelserna

Den nyss nämnde Richard Viguerie förklarade vid ett tillfälle att "The New Right"s framgångar med direktbrev väsentligen berodde på att man kunde gå förbi liberala massmedia direkt till folket.

I Sverige eller åtminstone Stockholm förefaller främst journalisterna på Sveriges Radio/TV, DN/Expressen och Aftonbladet spela en avgörande roll för vilka opinioner som accepteras i den offentliga debatten.

För en utomstående tycks det onekligen som om man stämplar eller tystar vissa rörelser, medan andra ägnas stor, ej sällan positiv uppmärksamhet, och stort utrymme både på debatt- och nyhetsplats. Ett belysande exempel är DN:s på flera håll uppmärksammade behandling av enfrågerörelsen "Familjekampanjen", som såvitt en icke-medlem kan förstå kritiserar den socialdemokratiska familjepolitiken från grunder gemensamma med en stor del av väljarkåren. I en artikelserie där DN:s Anna-Maria Hagerfors "avslöjar den dolda högern" beskrivs rörelsen som ett dolt och svårt hot mot demokratin.

I bl a FiB/Kulturfront kritiserades artikelserien av Kajsa Ohrlander som "ett försök att tysta vissa åsikter". DN avböjde därefter debatt i ämnet.

Exempel på motsatt behandling är t ex "SOS Rasism", "FNL-rörelsen", "Amnesty", "Non-fighting generation" och i någon mån "anti-kärnkraftsrörelsen", som fått och får en övervägande positiv bevakning av sympatiserande journalister.

Värdet för liberal-konservativ opinionsbildning av att inte vara utlämnad åt en godtycklig och ofta fientlig journalist-

kår kan inte överskattas. Det är ingen ny iakttagelse, och Timbros framgångar bekräftar den stora betydelsen av egna informationskanaler.

Socialdemokratin och sakfrågorna

De senaste decenniernas politiska utveckling kan ha skapat en situation som skulle kunna vara gynnsam för antikollektivistiska enfrågerörelser. Det finns viss grund för tesen att valrörelserna under de senaste 15 åren präglats av en väljarmajoritet som i många sakfrågor står moderaterna, eller åtminstone de icke-socialistiska partierna, närmast. Mest rör det sig om kasuistik, men några väljarundersökningar pekar i samma riktning. Detta skulle i sin tur bero på att de socialdemokratiska partikongresserna – partifunktionärerna från arbetarkommunerna, SSU, Kvinnoförbundet och fackföreningarna – i många sakfrågor inte representerar en majoritet av sina väljare; slutligen, att i valrörelserna åsiktsskillnaderna döljs av klassklyfteretoriken som visserligen har föga med 80-talets verklighet att göra, men som behåller sitt suggestiva grepp över många socialdemokratiska väljare. Om dessa förutsättningar är giltiga, så skulle situationen kunna gynna enfrågerörelser, som ett led i försök att minska den låsta klassröstningen och öka åsiktsröstningen, två tendenser som Sören Holmberg ju redan noterat i sina väljarstudier.

Konservativa enfrågerörelser?

Om nu en politisk situation råder där – 1) Socialdemokratin i åtskilliga sakfrågor står vid sidan om majoriteten av väljarna,

Rätten att göra upp

och en stor del av sina egna, och — 2) samhällsdebatten styrs av en journalistkår med värderingar nära socialdemokratin, och — 3) partierna alltmer kommit att uppfattas som stelnade maktadministrativa förvaltningar — så öppnar enfrågerörelserna möjligheter för en opinionsbildning mot en växande socialdemokratisk och politisk överhet.

Familjepolitiken, skolpolitiken, TV/radiomonopolet, sjukvårdspolitiken och

en rad andra områden konkretiserar frågor om gränsen mellan individens och samhällets rättigheter, — debatter där liberal-konservativa har ett utmärkt utgångsläge. Enfrågerörelser skulle här kunna öppna vägar för en friare ideologisk debatt och ge informationskanaler vid sidan om mediaoligopolet. De kan göra fler medvetna om sakfrågor, reflektera över sina möjligheter att påverka och slutligen rentav rösta efter sina åsikter.

MARKNADS- EKONOMISK TIDSKRIFT

**Kvartalstidningen om frihet, makt
och skapande**

Beställ provnummer från Timbro, Birger Jarlgatan 6 B,
114 34 Stockholm. Tel: 08-24 37 70.

Prenumeration: Helår 195 kr, studenter 95 kr.
Postgiro: 435 1808-3.